

בשעה 05.00 תורנו הסירות למום. עץ כל סירה התנופה דגל המדינה. בשעה 07.00 פתחו המצרים באש, כמצופה. הקרב על חיבצ'ברק נמשך שלושה ימים ולילות. המצרים טיבעו את כל הסירות הישראליות. צה"ל טיבע את כל הסירות המצריות.

טנקים מצריים התקרבו לתעלה והפציצו את העמדות הישראליות. הטנקים של צה"ל השיבו אש והשמדו 12 טנקים מצריים. (מאז לא הופיעו עוד טנקים מצריים בקרבות ליד התעלה. עד למלחמת יום-הכיפורים.) צה"ל איבד בחילופי-אש אלה רק שניים-שלושה טנקים משלו. תותחים מצריים הפגינו את עמדות צה"ל. צה"ל הפיץ את ערי התעלה — סואץ, איסמעאליה וקנטרה. (ב-חילופי-אש אלה נפגעו מאש המצרים גם הערבים שנתרו בחלק ה"ישראלי" של קנטרה, וכך נולדה הבדיחה: "אם תהרגו את הערבים שלנו, אנחנו נהרוג את הערבים שלכם.")

מבין חיילי צה"ל נהרגו במיבצע כעשרה, ונפגעו כ-ארבעים.

בתום שלושת הימים של מיבצע-ברק נסתבר כי ההכרעה המיקרית של משה דיין הולידה שלוש עובדות-יסוד:

- צה"ל נאחז בקריהמים של התעלה. זהו חזק הטרוריה של קו בר-לב.
- התעלה שותקה כליד והפכה נתיב מת-מוצבים.
- החזק החורבן של ערייה-התעלה.

בסך-הכל, יכול ל-ארע לכמה דקות מזמנו של מצביא גאוני.

לידתו של אמור

כאשר מגיע חייל לעמדה קדומנית, הוא חופר ל-עצמו שוחה. כאשר פלוגה מגיעה למוצב כזה, היא חופרת עמדות ותעלות-קשר. כאשר מפגינים אותה, היא

שדה-הקרב, שבו יש לבלום ולהשמד את הכוח התוקף. קו בר-לב לא תוכנן ולא נבנה כך. הוא היה כולו קו של מעוזים לאורך התעלה. כלומר — הקו נבנה כגוף כקו-מוצבים-קירי מן, ללא קו עיקרי וללא קו עצירה. מבחינה מילחמתית, הוא היה אכסרד. למעשה התאים רק לכט"ש — ליבטחון שופתי.

זיגפריד הישראלי

ריכים לדעת איך נולד הקו, כתוצאה מאותה הב-רקקה של דיין, כדי להבין עובדה שכימעט לא-תיאמן. אני קובע בזה, בצורה החלטית: במטכ"ל צה"ל לא היה קיום תיק של תוכנית-אב לקו בר-לב. תיק כזה פשוט לא הוכן מעולם.

גרוע מזה: מעולם לא נערך דיון רציני על השאלה: האם להקים בכלל קו כזה, ולשם מה? לא היה דיון כזה בממשלה, ולא היה דיון כזה במטכ"ל.

גרוע עוד יותר: מעולם לא נערך דיון על השאלה המהוית: תית: האם להיאחז בקריהמים, ומדוע?

כזכור הגיע צה"ל אל קריהמים במהלך קרבות שתי הימים, תוך רדיפה אחרי הכוחות המצריים. הדבר לא נקבע מראש, בתוקף תפיסה איסטרטגית או מדינית כל-שהי. משה דיין עצמו התנגד לכך. על מיקריות המאורעות מעידה העובדה שצה"ל לא הגיע אל התעלה לכל אורכה. בקטע הצפוני הוא נעצר, משום-מה, לפני הגיעו אל גדת התעלה, אף שלא עמד מולו שום כוח צבאי יעיל. עד היום אין איש יודע בבירור מדוע, בעצם, נעצר במקום שנעצר.

בשאר הגורות נעצרו הגייסות ליד התעלה פשוט מפני שזה נראה מקום נוח להיעצר בו, כשהמים מפ-

האשנים שללה מן המעוזים את האפשרות לירות במים — המטרה העיקרית שלמענה הם הוקמו. מסיבות דומות נסתמו גם הצינורות שהונחו בתוך סוללת-העפר, ושנועדו לאותה המטרה.

בתום מלחמת-התשה, נבנו המעוזים מה-דש במהירות, וגם הפעם ללא כל תוכנית. גם כשרכ זה לא הוכנה שום תוכנית-אב לקו, שי-כבר נשא את שם הרמטכ"ל.

כשבא אריק שרון לפיקוד הדרום, הוא מצא שהמעוזים אינם משמשים כל מטרה של לוחמה. הם לא היו אלא מיקלטים, שאפשר היה להתחבא בהם בשעת הפגזה. אי-אפשר היה להילחם מתוכם. כדי לתקן זאת, הוסיף אריק למעוזים שתי תעלות-לחימה: אחת בחצר המעוז, ואחת למעלה, מסביב למעוז.

אריק עצמו לא האמין במעוזים, והתנגד לכל רעיון קו בר-לב (אם כי תמך בהחלט בתפיסה שיש להישאר על גדת התעלה, ולהבטיח שתישאר חסומה. הוא השמיע על ידו זה בפה מלא. אחרי שיחוררו מצה"ל, ערב מלחמת יום-הכיפורים.)

ב-1971 החלו המצרים לבנות את הרמפות — סוללות-עפר ענקיות בגובה של 15 עד 18 מטרים (גובה של בניין בן חמש-שש קומות). רמפות אלה שלטו בשטח הישראלי, לעומקו. למעוזים הישראליים, שגובהם היה שלוש-ארבעה מטרים בלבד, לא היתה כל תשובה לאתגר חדש זה. הם איבדו כל חשיבות צבאית, אם בכלל היתה להם כזאת אי-פעם. אריק שרון סתם בשקט רבים מהם, ואלה לא היו קיימים, למעשה, בשעה שפרצה מלחמת יום-הכיפורים.

כמשך כל התהליך המביש הזה, במשך שש שנים ושלושה חודשים, מאז הביקור ההוא של דיון בקנטרה ועד לכיבוש המעוזים בירי המצרים, לא נערך שום דיון מדיני או צבאי על תפקידו של הקו ויעדיו.

ובכל התקופה הזאת מילא משה דיין את התפקיד הכפול של שרי-הביטחון ואגיד תורני.

תעלה סתומה

התוצאה השנייה של מיבצע ברק מעניינת עוד יותר, מבחינת הצורה שבה מתקבלות — או אינן מתקבלות — החלטות בממשלת ישראל.

כתוצאה מאותו פסוק שנפלט כימעט באקראי מפיו של דיין — "או שנינו נשוט בתעלה, או שאף אחד לא ישוט בה" — נחסמה התעלה כליל, לא רק למעבר אוניות בין הים התיכון וים-סוף, אלא גם לשיט פנימי של ספינות מנוע מעיר אל עיר.

אני קובע בזה החלטית: מעולם לא הוחי-לט על כך בממשלת ישראל, ומעולם לא נע-רך בה על כך דיון כלשהו. ההשקפות המדי-ניות והצבאיות של הנושא לא נברקו מעולם באופן יסודי עדידי צוות כלשהו.

כאילו מעצמה נולדה כאן עובדה, שהפכה אוטומטית לדוקטרינה מדינית מחייבת.

לשווא יחפש ההיסטוריון התייחסות לבעייה זו בדברי הכנסת. בחודש שלאחר מיבצע-ברק הופיע דיין פעמיים בכנסת, נשא נאומים והשיב על שאלות. אין בדבריו זכר לבעייה זו.

אולם בהדרגה הופיעו המילים המיקריות של דיין ב-קנטרה כדוקטרינה ממשלתית. ב-20 בנובמבר 1968, ב-תשובה לשאלת, אמר אבא אבן בכנסת: "עמדת מדי-שלת ישראל היא כי היינו והננו מוכנים לשתף פעולה בפתיחת התעלה על יסוד החוק ועיקרון השיוויון, לאמור: שהתעלה תהיה פתוחה ללא תנאי לאוניות הנושאות דגלי כל אומות העולם, לרבות ישראל."

תשובה זו באה בעיקבות ידיעה שפורסמה בדבר, שמצריים יציעה לפתוח את התעלה, ולהתיר בה העברת סחורות ישראליות. תמורת נסיגה ישראלית מן הגדה המזרחית.

מקומר: אותו מצב עצמו שיווצר, כפי שמקווים, בעוד חודש, בעיקבות הפרדת-הכחי-חות.

ב-10 בדצמבר 1968 השיב אבא אבן לשאלה שלי, בדבר הצעה אמריקאית שישראל תיסוג מגדת התעלה תמורת חופש-שיט לאוניות ישראליות בה. אבא אבן סירב להשיב על שאלה זו.

תשובות אלה מעידות שבאותה עת כבר השתרש העיקרון, שישראל מעוניינת באי-פתיחת התעלה.

היא לא היתה מוכנה לאפשר את הפעלתה, על-ידי נסיגה כלשהי מן הגדה. גם תמורת מעבר סחורות יש-ראליות. נראה שממשלת ישראל לא התלהבה אפילו אם הרעיון שהתעלה תיפתח לאוניות תחת דגל ישראלי, אם הדבר מחייב נסיגה מקו בר-לב.

הקו המגוחך היה חשוב יותר מתעלה פתו-חה.

בפועל נבחנה דוקטרינה זו כאשר הוצע לחלק את האוניות שנשארו תקועות, מאז ששתי-הימים, באגם המר-אילו סברה הממשלה שתעלה פתוחה מועילה לישראל, היתה בודאי מעודדת את החילוק, כדי לקבוע עובדה של שיט בנתיב-המים. הממשלה עשתה את ההיפך. היא נגעה את חילוק האוניות על-ידי קביעת תנאים (לגבי כיוון ההפלגה, דרימה או צפונה) שהמצרים לא קיבלו אותם.

כאשר הגיעה גזרה לראשות-הממשלה, קיבלה גם גישה זו היתה של קדושה.

היא ביטאה אותה בתקופות קוצציות, במלוא המחץ (המשך בעמוד 30)

הפלגה הרח-גודל: אחת מסיבות „מיבצע ברק” שמה בתעלה

ידיים בין שני הצבאות ומהווים מעין שטח-הפקר ותעלה נגדי-טנקית.

זה היה המיקרה הראשון. אחריו בא המיקרה של מיבצע-ברק, כפי שחזר לעיל. לאורך התעלה נולד קו-ביצורים פרימיטיבי, כמו שאמר ישראל טל, יצר קו זה שטח-חיכוך בלתי-נמנע. המוצבים הסטטיים, לאורך הי-מים, היוו סיתוי עצום לתותחים המצריים. כך החלה מיל-חמת-ההתשה, וכפי שהעיר בנימין עמידרור: לא מיל-חמת-ההתשה הולידה את הקו, אלא הקו הוא שהוליד את מילחמת-ההתשה. זהו עניין של הגיון: מילחמת-ההתשה לא יכלה לפרוץ לולא היה קיים קו-הביצורים לאורך הי-תעלה, ששימש מטרה כה נוחה.

במהלך מילחמת-ההתשה היה צורך להעמיק ולשכלל את הביצורים, עוד ועוד, כדי למנוע אבידות.

עיתונאים זרים ביקרו במעוזים, והדביקו להם את השם, "קו בר-לב", (על מישק, "קו זיגפריד" הגרמני שהוקם ערב מילחמת-העולם השנייה מול קורימוז'ינו הצרפתי). מאותו רגע הפך הקו לפרה קדושה.

אפשר להתווכח על תפיסה צבאית, אך אי-אפשר לי-התווכח על קו הנושא את שמו של הרמטכ"ל. בר-לב עצמו לא היה מסוגל לעמוד מול הניפוח הזה של האגו שלו. (ומי יכול להאשימו בכך? כשמדביקים לאיש אגדת זיגפריד חדשה, גגול ממנו כושר-השיקול האובייקטיבי.) כשנבטיימה מילחמת-ההתשה, היה הקו הרוס במידה רבה. מייד זינקו וניצלו את הזמן כדי לבנות מעוזים גדו-לים יותר, משובכללים יותר, יקרים יותר, באותם המקומות. מעוזים על גדות התעלה, וליות על שפת ימה של הרצליה.

אריק סתם מעוזים

ב-ימי ההתשה נסתמו אשנבי-הירי של המעוזים, מפני שתותחי הנ"מ של המצרים ירו לתוכם. סתימת

חופרת בונקרים. זהו תהליך כימעט-אוטומטי. הטיבה 7 שלחה 18 הולדות לתפוס נקודות לאורך התעלה. נקודות אלה נשארו במקומן אחריו פיוס מיבצע-ברק. 18 הנקודות הפכו 18 מוצבים, ולאחר מכן 18 מעוזים.

כך, לגמרי במיקרה, נולדה הקונספציה של קו בר-לב. לידה של ממור.

בלי החלטה. בלי דיון. בלי מחשבה. מבלי לפתוח תיק. מבלי להכין תוכנית-אב.

כאשר צבא — כל צבא — מחליט להקים מערכת ביצורים, הוא מכין תוכנית-אב, שבה הוא מכנס את הי-נתונים העיקריים, כגון:

- המטרה. לשם מה מוקמת המערכת? אילו יעדים איסטרטגיים היא באה לשרת? מהי המדיניות המנחה איסטרטגיה זו?
- ניתוח פני הקרקע.
- האפשרויות השונות של האויב, ותשובת מערכת-ההגנה עליהן.
- השיקולים העיקריים לבחירת מיקום המעוזים.
- מיקוש השטח — החל בשדות-מוקשים להגנה על המעוזים, וכלה בשדות-מוקשים שמטרתם היא לתעל את ההתקפה האפשרית של האויב באפיקים הרצויים להגנה.
- עומק הקו.
- קו העצירה.

כדי להבין את שני הסעיפים האחרונים, יש לקחת בי-חשבון שמערכת-ההגנה מודרנית אינה קו על המפה. מע-רכת כזאת צריכה לכלול לפחות שלושה "קווים" עיקריים:

- קו מוצבים קירמי.
- קו עיקרי, המורכב ממתחים בגודל מתאים, בהתאם להתקפה הצפויה (למשל: מיתחם גדודי מול התקפת חטיבה, מיתחם חטיבתי מול אגודה, וכו'). המית-חים מכריחים את כוחות-האויב לעבור בניגיהם, או להתי-קפם בהתקפת-מצנח, ומאפשרים את שחיקתו.
- קו עצירה. זהו הקו שבו יש לבלום סופית את ההתקפה. המרחק שבין הקו הקדימי ובין קו-העצירה הוא